

CONFERENCE OF INGOs
OF THE COUNCIL OF EUROPE

CONFERENCE DES OING DU
CONSEIL DE L'EUROPE

CONF/PLE(2009)CODE1

A DÖNTÉSHOZATALBAN VALÓ ÁLLAMPOLGÁRI RÉSZVÉTEL JÓ GYAKORLATÁNAK KÓDEXE

**A dokumentumot a Nemzetközi Civil Szervezetek Konferenciájának 2009. október
1-i gyűlésén fogadták el**

Tartalom

I. Bevezetés.....	3
II. Célok, célkitűzések.....	4
III. Általános keretrendszer a civil részvételhez.....	4
IV. Hogyan vegyünk részt.....	6
V. Civil részvételi mátrix	16

I. Bevezetés

A modern democráciák egyik legnagyobb problémája az állampolgárok elidegenedése a politikai folyamatoktól. Ebben a kontextusban, ahogy sok másban is, a civil társadalom fontos elemét képezi a demokrácia gyakorlatának, alternatívát kínálva az állampolgároknak a politikai pártokkal és lobbikkal szemben, a nézetek széles körét közvetítve, és biztosítva az érdekképviseletet a döntéshozatali folyamatokban.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 2007. október 14.-én kelt CM/Ajánlása (2007) szerint „a civil szervezetek alapvetően járulnak hozzá a demokrácia fejlesztéséhez, megvalósításához és az emberi jogok védelméhez, különösen a tájékoztatás, a tudatosítás, a közéletben való részvétel, valamint a hatóságok, közintézmények átláthatóságának, elszámoltathatóságának biztosítása terén végzett munkájukkal”.

Az Európa Tanács 2007 júniusában, Svédországban „Fórum a demokrácia jövőjéért” címmel szervezett konferenciát, melynek résztvevői felkérték az Európa Tanács „Nemzetközi civil szervezetek konferenciáját”, hogy alakítsa ki a döntéshozatalban való civil részvétel jó gyakorlatának alapelveit - olyan témákkal, mint a civil szervezetek döntéshozatalban való részvételéhez szükséges mechanizmusok, vagy civil társadalomnak a szakpolitikák kialakításában való részvétele.

A Nemzetközi Civil Szervezetek Konferenciája vállalta, hogy megszövegezi a „Döntéshozatalban való állampolgári részvétel jó gyakorlatának kódexét” (röviden: a civil részvétel kódexe), amely a fokozott civil részvétel mellett szóló érveket, valamint annak keretrendszerét és eszközeit foglalja rendszerbe. A dokumentumot egy páneurópai konzultációs folyamat során készítették el és vitatták meg tapasztalt civil társadalmi képviselők, majd ezt követően országos és nemzetközi civil szervezetek tesztelték és kommentálták. Ma már mind a civil aktivisták, mind a hatóságok képviselői alkalmazzák a kódexet napi munkájuk során.

Az Európa Tanács „Nemzetközi Civil Szervezetek Konferenciája” egy felhasználóbarát, strukturált és pragmatikus eszközt hozott létre a döntéshozók és a szervezett civil társadalom számára, ami a civil szervezeteket is magában foglalja.

A civil részvétel kódexe a jó gyakorlatok széles tárházát vonultatja fel. Nem kötelező érvényű, nem ír elő szabályokat, vagy betartatási mechanizmusokat. Ehelyett olyan útmutatást kínál a demokrácia gyakorlatában résztvevő szereplők számára, amely a civil szervezetek és állami intézmények, hatóságok közti párbeszéd és együttműködés konkrét gyakorlati tapasztalataira épül. Az útmutatás végső célja, hogy elősegítse e szereplők interakcióját, és hogy fokozza az állampolgárok felhatalmazását és részvételét a demokrácia gyakorlatában, helyi, regionális és országos szinten egyaránt.

A Konferencia a munka során kikérte az Európa Tanács más intézményeinek a véleményét is, kérve, hogy maguk is járuljanak hozzá a folyamathoz. Mind az Európai Helyi és Regionális Hatóságok Kongresszus, mind pedig az Európa Tanács Parlamentáris Gyűlése üdvözölte a Kódexet: a kongresszus készen áll arra, hogy segítsen a dokumentum népszerűsítésében, és alkalmazza munkájában, miközben a Parlamentáris Gyűlés az e-eszközök használatának fontosságát hangsúlyozza a részvételben.

Ennek a dokumentumnak kell, hogy legyenek és lesznek is politikai következményei, hiszen azt a jelenlegi trendet erősíti, hogy a helyi, regionális és országos hatóságok konzultálnak és

együttműködnek a civil társadalommal, modern eszközöket honosítva meg a demokratikus kormányzásban, ugyanakkor elmélyítve az állampolgárok részvételét a közéletben.

II. Célok, célkitűzések

A civil részvétel kódexének alapvető célja, hogy hozzájáruljon egy ösztönző környezet kialakításához a civil szervezetek számára az Európa Tanács tagállamaiban és Fehéroroszországban. Ezt úgy valósítja meg, hogy európai szinten definiál általános alapelveket, útmutatást, eszközöket és mechanizmusokat kínálva a politikai döntéshozatali folyamatban való civil részvételhez. A cél az, hogy a Jó Gyakorlatok Kódexe megvalósuljon helyi, regionális és országos szinten egyaránt, hiszen az európai civil szervezetek valós tapasztalataira épül, és a hatóságokkal való kapcsolattartás bevált gyakorlatát és érvényes módszereit tükrözi.

A dokumentum további célja, hogy jól alkalmazható és hatékony eszközzé váljon a civil szervezetek parlamenttel, kormánnyal és állami hatóságokkal folytatott dialógusában, a helyi szinttől a nemzetköziig. A cél egy olyan cselekvésorientált interaktív eszköz létrehozása volt, amely mind a civil szervezetek, mind pedig a hatóságok számára hasznos. A gyakorlati szakpolitikák megvalósítását elősegítendő, a jövőben a civil részvétel kódexe esettanulmánygyűjteménnyel és további gyakorlati eszközökkel fog kiegészülni.

A kódex egyik célcsoportja az országos civil szervezetek (beleértve az Európa Tanács tagállamainak és Fehéroroszország regionális és helyi szervezeteit), az európai és nemzetközi szervezetek.

A másik célcsoport a különböző hatóságok, közintézmények, tehát a helyi, regionális és nemzeti szintű parlamentek, kormányzatok, önkormányzatok és az országos szintű közigazgatás. A célcsoport tehát valójában meglehetősen széles, de a cél az volt, hogy a Kódexnek legyenek a közigazgatás minden szintjén alkalmazható szegmensei.

III. A civil részvétel általános keretrendszere

III.i A civil társadalom paraméterei

A civil szervezetek, a szervezett civil társadalom alapvető szinten járulnak hozzá a demokrácia és az emberi jogok fejlődéséhez és megvalósításához. Az Európa Tanács 2007 (14)-es ajánlásában a következőképpen definiálja a civil szervezeteket a: "a civil szervezetek olyan, önkéntességen alapuló önkormányzó testületek vagy szervezetek, amelyeket alapítók vagy tagjaik non-profit célkitűzéseik elérésére hoztak létre". A civil részvétel gyakorlati szakpolitikáit illetően a kifejezés a szervezett civil társadalomra utal, beleértve az önkéntes szervezeteket, non-profit szervezeteket, egyesületeket, alapítványokat, karitatív szervezeteket, valamint földrajzi- vagy érdekalapú közösségi- vagy lobbyszervezeteket. A civil szervezetek központi tevékenységei olyan értékekre koncentrálnak, mint a társadalmi igazságosság, emberi jogok, demokrácia és jogállam. Céljuk különféle ügyek felkarolása és az emberek életminőségének javítása.

A civil szervezetek főszereplői a nyílt, demokratikus társadalomban való részvételnek, mivel egyének sokaságát vonják be. Az a tény, hogy ezen egyének közül sokan *választópolgárok* is

egyben, a civil társadalom képviseleti demokráciához fűződő kapcsolatának komplementáris, egymást kiegészítő jellegét húzza alá.

A civil szervezetek tudásukkal és független szakértelmükkel érdemben járulhatnak hozzá a döntéshozatal folyamatához. Ez a felismerés egy ideje arra ösztönzi a különböző szintű kormányzati szerveket a helyi szinttől a regionális szinten át a nemzeti szintig, valamint a különböző nemzetközi intézményeket, hogy a szakpolitikák kialakítása és megvalósítása során építsenek a civil szervezetek tapasztalataira és kompetenciáira. A civil szervezetek ugyanis élvezik tagságuk és a szélesebb társadalom bizalmát, mikor hangot adnak aggodalmaiknak, képviselik azok érdekeit és ügyeket karolnak fel, így alapvetően hozzájárulnak a szakpolitikák kidolgozásához.

A jelen dokumentum azt körvonalazza, hogy a *szervezett civil társadalom* miként járulhat hozzá a demokratikus folyamathoz, ugyanakkor nem összpontosít az állampolgári részvétel kapcsolódó kérdéskörére, ti. az *egyénekre*. Esetünkben úgy tekintjük, hogy az egyesületek és közösségi szervezetek alakítása a független társadalmi szerveződés aktusa, amely nem kizárólag az egyéni cselekvés köré összpontosul. Az általunk alkalmazott megközelítés szerint a szervezett csoportok azért jönnek létre, hogy elősegítsék tagjaik igényeinek a kielégítését, és a szélesebb értelemben vett társadalmat szolgálják. Ily módon tehát a civil szervezetek a részvétel kulcsfontosságú csatornájaként működnek, és megsokszorozzák a közügyekbe bevont állampolgárok számát.

III.ii Az állampolgári részvétel alapelvei

A konstruktív kapcsolat fenntartása érdekében a civil szervezeteknek és a hatóságok különböző szintjeinek egy sor általános alapelv szerint kell együttműködniük:

Részvétel

A civil szervezetek összegyűjtik és kifejezésre juttatják tagjaik, a különböző felhasználói csoportok és az érintett állampolgárok véleményét, nézeteit. Ez a hozzájárulás alapvető értékeket hordoz a politikai döntéshozatali folyamat szempontjából, fokozva a szakpolitikai kezdeményezés minőségét, megértését, és hosszú távú alkalmazhatóságát. Előfeltétele, hogy a részvételi folyamat nyílt és hozzáférhető legyen, és a részvétel általánosan elfogadott paramétereire épüljön.

Bizalom

A nyitott és demokratikus társadalom a különböző szereplők és szektorok közötti őszinte interakcióra épül. Mivel a civil szervezetek és az egyes hatóságok más és más szerepeket töltenek be, az emberi életminőség javításának közös célja csak abban az esetben valósítható meg kielégítő módon, ha az bizalmon alapszik - beleértve az átláthatóságot, egymás tiszteletben tartását és a kölcsönös megbízhatóságot.

Elszámoltathatóság és átláthatóság

A köz érdekében való cselekvés nyitottságot, felelősséget, egyértelműséget és elszámoltathatóságot kíván meg mind a civil szervezetek, mind pedig a hatóságok részéről - valamint átláthatóságot minden szinten.

Függetlenség

A civil szervezeteket célkitűzéseik, döntéseik és tevékenységeik tekintetében szabad és önálló egységekként kell elismerni. Joguk van ahhoz, hogy függetlenül cselekedjenek, és

joguk van olyan álláspontokat képviselniük, amelyek különböznek azon hatóságok álláspontjától, amelyekkel máskülönben együttműködhetnek.

III.iii A civil részvétel feltételei

Az egyesületi élet alapfeltételei jól dokumentáltak. Az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságjogok Európai Egyezményének értelmében valamint Európai Emberi Jogi Bíróság vonatkozó esetjoga alapján alapfeltétel a szólásszabadság (10. cikkely), az egyesülési és gyülekezési jog (11. cikkely), valamint az Európai Emberi Jogi Bíróság vonatkozó esetjoga.

Ahhoz, hogy a civil szervezetek diszkriminációmentesen bevonódhassanak a politikai döntéshozatali folyamatba, egy ösztönző, képessé tevő környezetre van szükség. Az ösztönző környezet alapfeltétele a jogállam, az alapvető demokratikus alapelveknek való megfelelés, a politikai akarát, a kedvező jogszabályi háttér, az átlátható eljárások, a fenntartható civil társadalom számára és érdekében rendelkezésre bocsátott hosszú távú támogatások és erőforrások, valamint a párbeszéd és együttműködés közös terei. Ezek a feltételek lehetővé teszik, hogy egy olyan konstruktív kapcsolat jöjjön létre a civil szervezetek és a hatóságok, közigazgatás között, amely a kölcsönös bizalomra és a *részvételi demokrácia* közös értelmezésére épül.

IV. A részvétel módja

A Civil Részvételi Jó Gyakorlatának Kódexe alapvető szakpolitikai célkitűzésének megfelelően, illetve annak érdekében, hogy az valóban releváns és a gyakorlatban is alkalmazható legyen a civil szervezetek döntéshozatalban való részvétele során, ebben a szekcióban a civil társadalom részvételének lehetséges módjait körvonalazzuk.

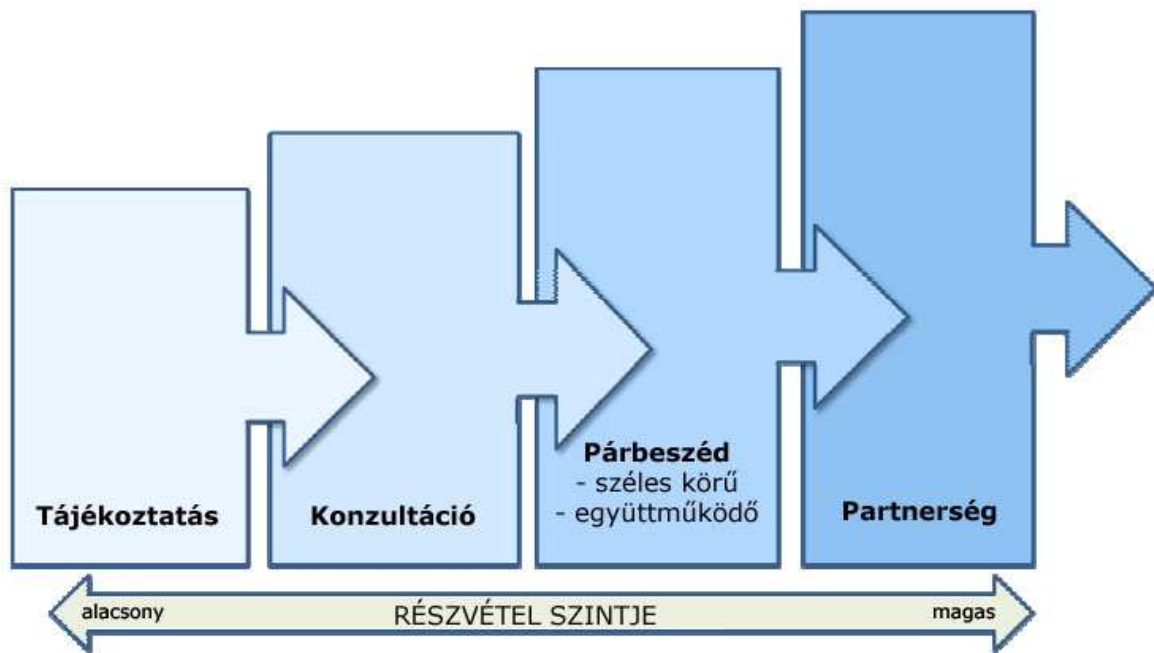
A folyamatnak két egymáshoz kapcsolódó dimenziója van. A IV.i. rész a részvétel szintjeit mutatja be - az intenzitás sorrendjében, a pusztán információszolgáltatástól a konzultációig, a párbeszédig, majd végül a civil szervezetek és hatóságok közötti partnerségig. Ezután a politikai döntéshozatali folyamat fázisait a IV.ii részben körvonalazzuk – hat olyan lépést, melyek során a hatóságok eljutnak a program kialakításától a szakpolitikák megvalósításán át a végrehajtásig, majd az esetleges újrafogalmazásig.

Egy külön részben (IV.iii) olyan eszközöket vonultatunk fel, amelyek a folyamat bármely fázisában használhatók, és átfogó támogatást nyújtanak a részvétel folyamata során.

Ezen alkotóelemek segítségével az V. részben végül felvázoljuk az állampolgári részvétel mátrixát, amely vizuálisan mutatja be a folyamat elemeinek egymásrataltságot, összefonódását.

IV.i A részvétel különböző szintjei

A civil szervezetek részvétele a politikai döntéshozatali folyamat különböző fázisaiban a részvétel intenzitásának függvényében változhat. A részvételnek négy fokozata létezik - a legkevésbé intenzívtől a legintenzívebbig – amelyek a következők: tájékoztatás, konzultáció, párbeszéd és partnerség. Ezeket a döntéshozatali folyamat bármelyik fázisában alkalmazhatjuk, de a folyamat bizonyos pontjain sokszor különösen fontossá válhatnak.

1. Tájékoztatás

Az információhoz való hozzáférés az alapja minden további lépésnek a civil szervezetek politikai döntéshozatali folyamatba való bevonása során. Ez a részvételnek egy relatíve alacsony szintje, amely legtöbbször abból áll, hogy a hatóságok egyoldalúan információt szolgáltatnak, és a civil szervezetek részvételére vagy interakciójára nincs szükség, vagy nem várják el. A tájékoztatás a döntéshozatali folyamat minden fázisában alapvető fontosságú.

2. Konzultáció

A kezdeményezésnek ebben a formájában a hatóságok kikérik a civil szervezetek véleményét egy bizonyos témában vagy fejlesztési kérdésben. A konzultáció során a hatóságok általában tájékoztatják a civil szervezeteket az aktuális szakpolitikai kezdeményezésekről, kikérve azok véleményét, szempontjait és visszajelzését. A hatóság kezdeményez és jelöli meg a témát, nem pedig a civil szervezetek.

A konzultáció alapvető fontosságú a döntéshozatali folyamat minden fázisában, különösen a szakpolitikák megszövegezése, nyomon követése és újrafogalmazása során.

3. Párbeszéd

A párbeszédet bármelyik fél kezdeményezheti, és lehet **széleskörű** vagy **együttműködésen alapuló**.

A széleskörű párbeszéd kétirányú kommunikáció, amely a közös érdekekre és esetleges közös célkitűzésre építve biztosítja a nézetek, vélemények rendszeres kommunikációját,

egyeztetését. Ilyenek lehetnek a nyilvános közösségi meghallgatások, vagy a civil szervezetek és a hatóságok közötti, egyes témákra specializált találkozók. A párbeszéd ezekben az esetekben széles körű, és nem kapcsolódik explicit módon valamely aktuális szakpolitika-kidolgozás folyamathoz.

Az együttműködésen alapuló párbeszéd egy adott specifikus szakpolitika kialakításával kapcsolatos közös érdekekre épül. Ez a fajta párbeszéd általában valamilyen közös ajánlásban, jogszabályban teljesedik ki. Az együttműködésen alapuló párbeszéd megalapozottabb, mint a széles körű párbeszéd, mivel általában a közös megbeszélések egész sorát jelenti (amelyek sokszor meglehetősen nagy számban és szabályos időközönként történnek), miközben a résztvevők központi szakpolitikai stratégiákat alakítanak ki, illetve különböző kérdésekben egyeztetnek.

A párbeszéd a politikai döntéshozatali ciklus minden fázisában különösen értékes, de a program kialakítása, a megszövegezés és az újraszövegezés során alapvető fontossággal bír.

4. Partnerség

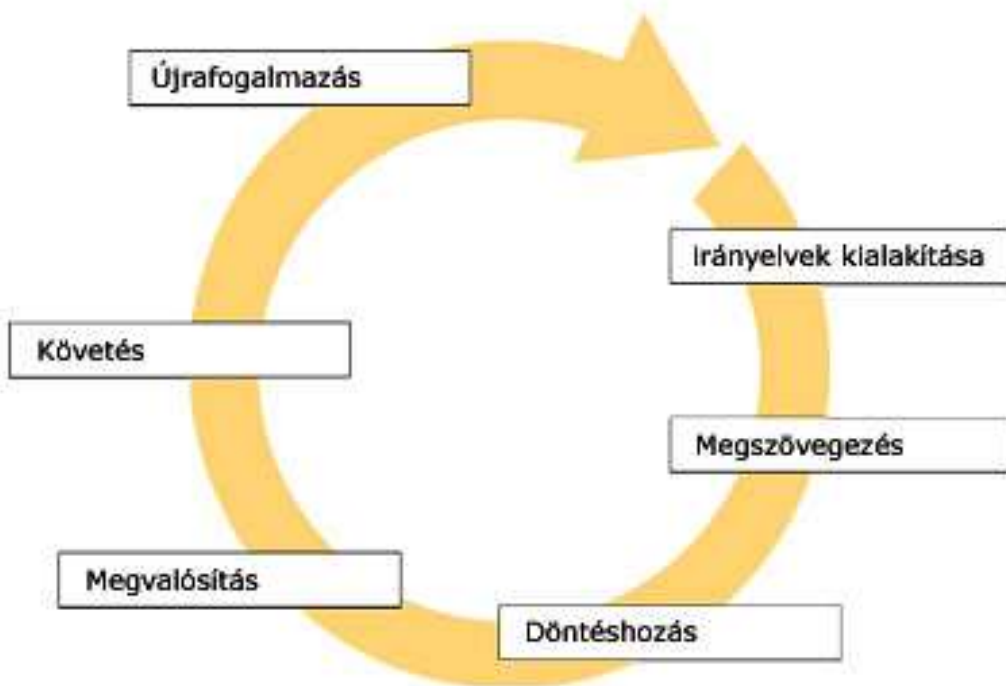
A partnerség a politikai döntéshozatali folyamat minden fázisában a felelősség megosztását jelenti, a szakpolitikák kialakításától a megszövegezésen át a döntésig, és annak megvalósításáig. Ez a részvétel legmagasabb szintje.

Ezen a szinten a civil szervezetek és a hatóságok szorosan együttműködnek, miközben biztosítják, hogy a résztvevő civil szervezetek továbbra is függetlenek maradjanak, és a partnerségi helyzettől függetlenül kampányolhassanak, illetve önállóan működhessenek. A partnerségi kapcsolat olyan tevékenységeket fedhet le, mint például egy adott feladatnak egy civil szervezethez való delegálása (ilyen lehet például bizonyos szolgáltatások nyújtása), vagy részvételi fórumok, esetleg közös döntéshozó testületek létrehozása, ami a szabad erőforrások elosztását is jelentheti.

A partnerség a politikai döntéshozatali folyamat bármely szakaszában létrejöhet, de különösen fontos a programok kialakítása és a megvalósítás során.

IV.ii A politikai döntéshozatali folyamat fázisai

Az alábbi ábra a politikai döntéshozatali folyamat hat fázisának ciklusát mutatja be: programok kidolgozása, megszövegezése, döntéshozatal, szakpolitikák megvalósítása, követése és újrafogalmazása. Minden fázis lehetőséget nyújt a civil szervezetek és hatóságok interakciójára.

1. A programok kialakítása

A szakpolitikai programokat a parlament és a kormányzat határozza meg, de alakíthatják civil szervezetek, vagy azok szövetségei is, például úgy, hogy bizonyos témákkal, szükségletekkel, ügyekkel kapcsolatban kampányolnak, illetve lobbitevékenységet folytatnak. Az új döntéshozatali kezdeményezések sokszor a civil szervezetek kampányainak hatására jönnek létre. Ebben a fázisban a civil szervezetek megpróbálnak befolyást gyakorolni a döntéshozókra valamilyen kollektív érdek képviselőként, a működésük kiegészíti a politikai vitákat.

A civil szervezetek lehetséges cselekvési területei:

- **Szószólói szerep:** egy specifikus felhasználói csoportot érintő ügyek, vitás kérdések, szükségletek megfogalmazása; olyan nézőpont vagy közérdek megjelenítése, amelyet még nem fednek le törvények, vagy más hatályos szakpolitikai intézkedések, dokumentumok, illetve eszközök.
- **Információnyújtás és tájékoztatás:** a civil szervezetek eredményeinek kommunikációja a hatóságok felé, valamint a tagok, felhasználók és kulcsfontosságú állampolgári csoportok bevonása és képviselete, elérhető csatornát kínál az állampolgároknak, ahol meghallgatják őket, tájékoztatást kapnak és reagálnak a felvetéseikre.
- **Szakértelem és tanácsadás:** a specifikus témák szakértői kulcsfontosságú szerepet töltenek be a szakpolitikai programok kialakításában. Elemzéseikben, kutatásaikban meglévő és jövőbeli társadalmi szükségleteket határoznak meg, illetve kulcsfontosságú perspektívákat mutatnak be.
- **Innováció:** új megoldások, megközelítések kifejlesztése; annak bemutatása, hogy mindez miként válhat a politikai programok részévé

- **Szolgáltatás-nyújtás:** kulcsfontosságú szereplő a szakpolitika kidolgozásában és alternatív vagy még nem létező szolgáltatások bevezetésében egy specifikus felhasználói csoport számára.

A hatóságok, kormányzati intézmények kötelezettségei:

- **Tájékoztatás:** naprakész, pontos és időszerű információk nyújtása könnyen hozzáférhető módon, minden érintett fél részére
- **Eljárások:** átlátható döntéshozatali folyamat létrehozása, valamint annak betartása. Egyértelmű, nyitott és hozzáférhető részvételi eljárások kialakítása.
- **Erőforrások biztosítása:** a civil társadalom aktív részvételének elősegítése például pénzügyi vagy természetbeli támogatás, vagy adminisztratív szolgáltatások nyújtásával
- **Reagálókészség:** annak biztosítása, hogy az érintett hatóságok képviselői aktívan részt vegyenek a folyamatban - meghallgatni, reagálni, visszajelzést adni.

Hasznos eszközök, mechanizmusok:

Tájékoztatás:

- o **Egyszerű és nyitott hozzáférés** a döntéshozatali folyamatokkal, dokumentumokkal és döntéshozókkal kapcsolatos releváns, pontos és időszerű **információkhoz**.
- o **Kutatás** a vitás kérdések megértésére, a megoldások kialakítása érdekében
- o A civil szervezetek felvilágosító **kampányai és lobbitevékenysége**, pl. szakpolitikai dokumentumok, poszterek, szórólapok, weboldalak, sajtómegjelenések és nyilvános demonstrációk segítségével
- o A kulcsfontosságú dokumentumokhoz való hozzáférést biztosító, illetve a közösségi eseményekről hírt adó **weboldal** kialakítása.

Konzultáció:

- o **Petíciók írása**, pl. webes eszközökkel (e-petíció, web-fórum, stb.)
- o **Konzultáció** online vagy egyéb technikákkal, a döntéshozók érdekeinek, javaslatainak feltárására

Párbeszéd:

- o **Meghallgatások és társadalmi fórumok** a különböző csoportok, szervezetek érdekeinek, érdeklődési területeinek azonosítására illetve értelmezésére, az érdekeltek bevonásával
- o **Állampolgári fórumok és "jövőtanácsok"** az állampolgárokkal és civil szervezetekkel folytatott párbeszéd elősegítésére
- o **Kormányzati kapcsolattartó**, amely lehetővé teszi a civil társadalom számára, hogy informálódjon az aktuális szakpolitikai kezdeményezésekről

Partnerség:

- o **Munkacsoport vagy bizottság**, amely állandó vagy ad hoc szakértői csoportként jön létre, és a szakpolitikai preferenciákkal kapcsolatban fogalmaz meg ajánlásokat.

2. A programok megszövegezése

A hatóságok általában jól begyakorolt eljárásokat alkalmaznak a szakpolitikák megszövegezése során. Ilyenkor a civil szervezeteket gyakran vonják be olyan területeken, mint a problémák azonosítása, megoldások ajánlása vagy javaslataik létjogosultságának bizonyítása, például interjúkkal, vagy kutatási tevékenységgel. A konzultáció lehetőségének biztosítása kulcsfontosságú ebben a fázisban, csakúgy, mint a párbeszéd különböző formái, melyek révén a leginkább érintett felek is hozzájárulhatnak a folyamathoz.

A civil szervezetek lehetséges cselekvési területei:

- **Szószólói szerep:** annak garantálása, hogy a szakpolitikák megfogalmazása során figyelembe vegyék az érintett csoportok szükségleteit és érdekeit
- **Információnyújtás, tájékoztatás:** a civil szervezetek tájékoztatják tagjaikat, a felhasználókat és a kulcsfontosságú állampolgári szervezeteket a megszövegezés folyamatáról
- **Szakértelem, tanácsadás:** elemzések, kutatási eredmények biztosítása a vizsgált témakörökben, illetve további prioritások megfogalmazása a javasolt szakpolitikához
- **Innováció:** megoldások felkínálása olyan új megközelítések, gyakorlati megoldások és konkrét modellek felvázolásával, amelyek a specifikus felhasználói csoportok számára hasznosak lehetnek.
- **Szolgáltatás-nyújtás:** input a szakpolitikák megfogalmazásához, azt biztosítandó, hogy a specifikus felhasználói érdekeket figyelembe vegyék, és eleget tegyenek a szükséges feltételeknek.
- **Ellenőrzési funkció:** A megszövegezés folyamatának figyelemmel kísérése azt biztosítandó, hogy az érintettek érdekeit figyelembe vegyék, valamint a folyamat részvétel alapú és átlátható legyen.

A hatóságok kötelezettségei:

- **Információnyújtás:** időszerű és átfogó tájékoztatás az aktuális konzultációkról
- **Eljárások:** olyan minimum konzultációs standardok kialakítása és betartása, mint az egyértelmű célkitűzések, a részvétel szabályai, határidők, kapcsolattartók, stb. Nyílt konzultációk szervezése, ahova a potenciális érintetteket is meghívják.
- **Erőforrások biztosítása:** megfelelő konzultációs eszközök és időrendek biztosítása, a civil társadalom különböző szintjeinek részvételét elősegítendő.
- **Reagálókészség:** Az illetékes hatósági képviselők részvételének biztosítása - meghallgatni, reagálni és visszajelzést adni a konzultáció során kapott válaszokra.

Hasznos eszközök, mechanizmusok:

Információ:

- o **A szakpolitikai dokumentumokhoz való szabad hozzáférés**, beleértve egy egységes információs pont kialakítását a szakpolitikák megszövegezéséhez, különböző formátumokban elérhető információkkal, az állampolgárok elérését biztosítandó.
- o A kulcsfontosságú dokumentumokhoz való hozzáférést nyújtó, illetve a közösségi eseményekről hírt adó **weboldal** kialakítása.
- o **Kampányok, lobbitevékenység**, mely során az szakpolitika-tervezetet állásfoglalásokkal, levelekkel, deklarációkkal alakítják
- o **Webcast formájú tudósítások** meghallgatásokról, találkozókról, vitákról, amelyek lehetővé teszik, hogy a felhasználók valós időben kövessék az eseményeket
- o **Kutatási tevékenység**, amely hozzájárul a szakpolitikai dokumentum megszövegezésének folyamatához

Konzultáció és párbeszéd:

- o **Meghallgatások és kérdések/válaszok** az érintettekkel a kényes pontok, vitás

kérdések azonosítására, valamint javaslatok gyűjtésére, személyesen vagy online

- o **Szakértői szemináriumok, találkozók:** szakértők bevonása a specializált kutatási tevékenységbe, tanulmányok készítése, amelyeket a megszövegezés során használnak fel.

- o **Több érintett felet magukban foglaló bizottságok, tanácsadó testületek,** amelyek részben vagy egészben a civil szektor képviselőiből állnak; ezek lehetnek állandó vagy eseti bizottságok is.

Partnerség:

- o **A szakpolitikák közös megszövegezése:** az új jogszabály megfogalmazásában való aktív részvétel.

3. Döntéshozatal

A politikai döntéshozatal formái a nemzeti környezet és törvényhozás függvényében változnak. A közös jellemzők az egyes minisztériumok által létrehozott szakpolitikák; a törvényhozás, pl. egy törvény elfogadása parlamenti szavazás útján; vagy népszavazás, amelyet aztán a megfelelő törvényhozási eljárás követ. A törvénytervezeteket, javaslatokat nyitottá kell tenni a civil szervezetek irányában, hogy maguk is hozzájárulhassanak a megszövegezés folyamatához. A hatóságoknak mérlegelniük kell a különböző véleményeket, nézőpontokat, mielőtt a döntést meghozzák. Ebben a fázisban a konzultáció központi szerepet játszik a jól informált és megalapozott döntés szempontjából. Végül azonban a választás a hatóságoknál van, kivéve, ha a döntés népszavazással vagy valamely más hasonló közvetlen döntéshozatali mechanizmus útján születik meg.

A civil szervezetek lehetséges cselekvési területei:

- **Szószólói szerep:** a döntéshozók befolyásolása a szavazást megelőzően
- **Információnyújtás, tájékoztatás:** a tagság, felhasználók és kulcsfontosságú állampolgári szervezetek informálása a politikai döntésekről, illetve azok lehetséges hatásairól
- **Szakértelem, tanácsadás:** részletes elemzések biztosítása a döntéshozók informálása, befolyásolása érdekében
- **Ellenőrzési funkció:** a döntéshozatali folyamat demokratikus lebonyolításának, átláthatóságának és optimális hatékonyságának biztosítása

A hatóságok kötelezettségei:

- **Az információ megosztása:** tájékoztatás a döntéshozatali folyamatban aktuálisan megvitandó szakpolitikákról
- **Eljárások:** ahol lehetséges, a közös döntéshozatali mechanizmusok működését segítő eljárások biztosítása, alkalmazása
- **Erőforrások biztosítása:** a civil társadalom aktív részvételének lehetővé tétele és támogatása a civil szervezeteknek a döntési fázisba való bevonásával
- **Reagálókészség:** meghallgatni és megfontolni a civil társadalom mondandóját és reagálni rá.

Hasznos eszközök, mechanizmusok:

Információ:

- o **Kampányok, lobbitevékenység** a döntéshozók befolyásolására, pl. szórólapok, weboldalak, sajtómegjelenések és nyilvános demonstrációk segítségével

Konzultáció és párbeszéd:

- o **Nyílt plenáris vagy bizottsági ülések,** hogy a vita lehetősége biztosítva legyen a döntéshozatali folyamat során

Partnerség:

- o **Közös döntéshozatal** fórumokon, konszenzuskereső konferenciákon és más részvétel-alapú találkozók
- o **A döntéshozatalhoz való hozzájárulás**, például költségvetés készítése a civil szervezetek bevonásával

4. Kivitelezés, megvalósítás

A civil szervezetek többnyire ebben a fázisban a legaktívabbak, például szolgáltatásokat szerveznek, vagy projekteket valósítanak meg. A civil szervezeteknek az előző fázisok során végzett munkája sokszor nagyrészt a szakpolitikák megvalósításának befolyásolására irányul. Ez a fázis különösen fontos annak biztosítása szempontból, hogy valóban a kívánt eredményt érjük el. Az elvárásokkal és lehetőséggel kapcsolatos egyértelmű és átlátható tájékoztatás különösen lényeges ebben a fázisban, csakúgy, mint az aktív partnerségek.

A civil szervezetek lehetséges cselekvési területei:

- **Információnyújtás, tájékoztatás:** elsősorban az emberek tudatosságának fokozása, tájékoztatás, az adott szakpolitika lehetséges előnyeinek, hátrányainak és hatásának körvonalazása
- **Szolgáltatás-nyújtás:** egyetlen kulcsszereplő felelős a szakpolitikák megvalósításáért, gyakran ő a fő felelős a szolgáltatások nyújtásáért is
- **Ellenőrzési funkció:** annak az értékelése és biztosítása, hogy a szakpolitikát káros mellékhatások nélkül kerüljék ki és valósítsák meg.

A hatóságok kötelezettségei:

- **Az információ megosztása:** a megvalósítási stratégiákkal, tenderezési eljárásokkal és projektútmutatókkal kapcsolatos tájékoztatás
- **Eljárások:** jól megalapozott szabályok, előírások követése a szakpolitikák megvalósítása során
- **Erőforrások biztosítása:** a civil társadalom részvételének lehetővé tétele a megvalósítási fázisban, pl. költségvetési támogatás, természetbeni hozzájárulás vagy adminisztratív szolgáltatások biztosításával
- **Reagálókészség:** elérhetőnek lenni és reagálni a szakpolitikák megvalósításának körülményeiből fakadó specifikus szükségletekre.

Hasznos eszközök, mechanizmusok:

Információ:

- o **Nyílt és ingyenes hozzáférés** a projektekről és a döntésekkel kapcsolatos állami szektorbeli dokumentumokhoz
- o A kulcsfontosságú dokumentumokhoz való hozzáférést biztosító, illetve a közösségi eseményekről hírt adó **weboldal** kialakítása.
- o **E-mail értesítők**, amelyek az aktuális projektekről, pályázatokról adnak hírt
- o **GYÍK** (Gyakran Ismételt Kérdések), amelyeket online és más csatornákon tesznek elérhetővé kérdések/válaszok formájában, gyakorlati segítséget, útmutatást nyújtva
- o **Nyilvánosan meghirdetett tenderezés**, amely biztosítja, hogy a szolgáltatások nyújtásának folyamata nyílt és átlátható legyen

Konzultáció:

- o **Rendezvények, konferenciák, fórumok és szemináriumok**, melyek során az adott szakpolitikák megvalósításának módját megtárgyalják a civil szervezetekkel és a közösség tagjaival

Párbeszéd:

- o **Kapacitásépítő szemináriumok** a megvalósításhoz szükséges tudás, készségek

fejlesztése érdekében

o **Képzések** a civil szervezetek és hatóságok számára a megvalósítást érintő specifikus témákban (pl. közbeszerzés, projektek, pályázás)

Partnerség:

o **Stratégiai partnerség**, melynek során a civil szervezetek és a hatóságok partnerséget hoznak létre a szakpolitikák megvalósítására; ennek intenzitása a kisebb kísérleti partnerségektől a megvalósítás felelősségének teljes megosztásáig terjedhet.

5. Figyelemmel kísérés

Ebben a szakaszban a civil szervezetek feladata, hogy kövessék, illetve felmérjék az adott szakpolitika megvalósításának eredményeit. Fontos, hogy ehhez hatékony és átlátható követőrendszer álljon rendelkezésre, amely biztosítja, hogy az adott szakpolitika/program elérje eredeti célját.

A civil szervezetek lehetséges cselekvési területei:

- **Szószólói szerep:** annak követése illetve megfogalmazása, hogy az adott szakpolitikai kezdeményezés elérte-e a kívánt haszonélvezőket, valamint meghozta-e a kívánt eredményt a társadalom számára
- **Szakértelem, tanácsadás:** a szakpolitika hatásaival kapcsolatos bizonyítékok, kutatási eredmények gyűjtése (pl. kutatási intézményektől, agytrösztöktől)
- **Szolgáltatás-nyújtás:** az adott szolgáltató program hatásainak követése annak minőségét, fenntarthatóságát, hatékonyságát vizsgálandó; a való életből vett példák gyűjtése
- **Ellenőrzési funkció:** elsődleges fontosságú szerepkör az adott szakpolitika hatásainak követése során, ami biztosítja, hogy a kitűzött célok valóban megvalósuljanak.

A hatóságok kötelezettségei:

- **Az információ megosztása:** tájékoztatás a szakpolitika aktuális státuszáról
- **Reagálókészség:** a civil szervezetek, civil társadalom által felvetett specifikus kérdések meghallgatása, az azokra való reagálás

Hasznos eszközök, mechanizmusok:

Információ:

- o **Nyílt és ingyenes hozzáférés** a szakpolitika kidolgozásának előrehaladásával kapcsolatos információkhoz
- o **Bizonyítékok gyűjtése:** a projekt megvalósításával kapcsolatos gyakorlati példák, statisztikák gyűjtése
- o **Értékelés:** az adott szakpolitika és hatásainak értékelése konferenciák, jelentések útján
- o Független **kutatások** a legfontosabb tanulságok levonására

Konzultáció:

- o **Visszajelzési** mechanizmusok kialakítása az előrehaladás felmérésére, pl. közvélemény-kutatások, webes felmérések vagy kérdőívek

Párbeszéd:

- o **Munkacsoport vagy bizottság** létrehozása a szakpolitikai kezdeményezést felügyelő és értékelő civil szervezetekből, amelyben mind a felhasználók, mind pedig a szolgáltatók képviseltetik magukat

Partnerség:

- o **Munkacsoport vagy bizottság** létrehozása a stratégiai partnerségben résztvevő civil szervezetekből és hatóságokból a szakpolitikai kezdeményezések követésére és értékelésére.

6. Újrafogalmazás, újraszövegezés

A szakpolitika megvalósítása során szerzett tapasztalatok, valamint a társadalom formálódó szükségletei gyakran megkövetelik egy adott szakpolitika újrafogalmazását. Ehhez biztosítani kell az információhoz való hozzáférést és a párbeszéd lehetőségét, melynek során a különböző szükségleteket és lehetséges kezdeményezéseket meg lehet határozni. Ez az újbóli megfogalmazás lehetőséget ad a döntéshozatal egy új ciklusának beindítására.

A civil szervezetek lehetséges cselekvési területei:

- **Szószóói szerep:** az adott szakpolitika megújításáért folytatott lobbizás a szakpolitika korlátainak és mellékhatásainak bemutatásával, azt biztosítandó, hogy jobban összhangba kerüljön a felhasználók és állampolgárok érdekeivel
- **Szakértelem, tanácsadás:** kutatások, elemzések készítése az adott szakpolitikai kezdeményezés hiányosságainak megállapítására, valamint az újrafogalmazás szükségességének alátámasztására
- **Innováció:** új megközelítések kidolgozása az adott szakpolitikai kérdéskör kezelésére –ami a szakpolitika megújításának sarkalatos pontja lehet
- **Szolgáltatás-nyújtás:** az akadályok meghatározása, valamint bizonyítékok gyűjtése azon újonnan megjelenő szükségletek illusztrálására, amelyek a szakpolitika újrafogalmazását szükségessé teszik.

A hatóságok kötelezettségei:

- **Az információ megosztása:** tájékoztatás egy adott szakpolitika esetleges felülvizsgálatáról, valamint arról, hogy ők hogyan módosítanák
- **Eljárások:** Egyértelmű, nyitott és hozzáférhető részvételi eljárások kialakítása
- **Erőforrások biztosítása:** a civil társadalom aktív részvételének támogatása
- **Reagálókészség:** a civil szervezetek meghallgatása, hozzájárulásuk figyelembe vétele a cselekvés során

Hasznos eszközök, mechanizmusok:

Információ:

- o **Az információhoz való nyílt és ingyenes hozzáférés** a meglévő szakpolitikával kapcsolatos értékelések, kutatási eredmények és más bizonyítékok bemutatásával

Konzultáció:

- o **Konferencia vagy találkozó** a hatóság által tervezett további lépések megvitatására
- o **Online konzultáció** a civil társadalom nézeteinek összegyűjtésére az szakpolitikával/projekttel kapcsolatos további lépések megvitatásához

Párbeszéd:

- o **Szemináriumok, értékelő fórumok** szervezése az érdekeltekkel egy adott szakpolitikai területtel kapcsolatos új irányvonalak kialakítására (pl. „World café”, nyitott tér, és más ötletelési technikák)

Partnerség:

- o **Munkacsoport vagy bizottság**, amelyben a civil szervezetek más érintettekkel és a hatóság képviselőivel közösen alakítanak szakértői csoportot valamely átdolgozott szakpolitika ajánlását előkészítendő.

IV.iii Átfogó eszközök és mechanizmusok a civil részvételhez

A civil részvétel kódexével kapcsolatos konzultációk során egy sor olyan eszköz illetve mechanizmus gyűlt össze szerte Európából, amelyek a döntéshozatali folyamat egésze során átfogó támogatást nyújtanak az aktív részvételhez:

1. E-részvétel

Az E-eszközök hatalmas potenciállal rendelkeznek a demokratikus gyakorlat fejlesztése és a szervezett civil társadalom részvétele terén. Nagyban hozzájárulhatnak az intézmények átláthatóságának, elszámoltathatóságának és reagálókészségének javításához, valamint az állampolgárok részvételének elősegítéséhez, cselekvőkészségük fejlesztéséhez és a demokratikus folyamat hozzáférhetővé és befogadóvá tételéhez. Ahhoz, hogy potenciáljukat teljes mértékben kihasználhassuk, az e-eszközöket a döntéshozatali folyamat minden szereplőjének el kell sajátítania és alkalmaznia kell, beleértve a különböző szinteken működő hatóságokat, közintézményeket, és a szervezett civil társadalmat is.

2. Kapacitásépítés a részvételhez

A helyi, regionális és országos civil szervezetek kapacitásának, készségeinek fejlesztése lényegbevágóan fontos ahhoz, hogy őket a szakpolitikák, projektek kialakításába és a szolgáltatások nyújtásába aktívan be lehessen vonni. A kapacitásépítés fedhet továbbá olyan képzéseket, szemináriumokat, amelyek segítenek a civil szervezeteknek és a hatóságoknak a civil részvétel terén való egymásrataltságnak megértésében. Fedhet továbbá különböző csereprogramokat is, amelyek egymás realitásainak jobb megértését segítik elő.

3. A civil szervezetek és hatóságok együttműködésének struktúrái

A hatóságok és civil szervezetek együttműködésének elősegítésére számos ország állított fel koordinációs testületeket. Ezek lehetnek: kormányzati testületek (például civil kapcsolattartók alkalmazása minden egyes minisztériumban) vagy egy központi koordinációs testület, amely kapcsolattartóként működik; közös struktúrák, például a különböző érintettekől álló bizottságok, munkacsoportok, szakértői tanácsok és más tanácsadó testületek (állandó vagy ad hoc); vagy civil szervezetek szövetségei/koalíciói, amelyek egyesítik erőforrásaikat és közös álláspontokat fogalmaznak meg.

4. Keretdokumentumok a civil szervezetek és a hatóságok együttműködéséhez

Számos európai országban dolgoztak ki keretegyezményeket az együttműködéssel kapcsolatos vállalások, szerepek, kötelezettségek és eljárások körvonalazására. Ezek a dokumentumok átlátható alapot nyújtanak a kapcsolat kialakításához, elősegítve a civil szervezetek és a hatóságok közötti folyamatos párbeszédet és kölcsönös megértést. Ilyenek például a parlamenttel vagy a kormányzattal aláírt bilaterális egyezmények, az együttműködéssel kapcsolatos stratégiai dokumentumok, vagy a hivatalos együttműködési programok, amelyekhez a hatóságok is tartják magukat.

V. Civil részvételi mátrix

A civil szervezetek és a hatóságok kapcsolatát illusztráló, illetve tisztázandó, az alábbi mátrix vizuálisan mutatja be a politikai döntéshozatali folyamat lépéseit, valamint azoknak a részvétel különböző szintjeihez fűződő kapcsolatát. A mátrixhoz az európai civil társadalom jó gyakorlatai és példái szolgáltattak alapot, és célja, hogy inspirációt nyújtson a cselekvésre, valamint erősítse a civil szervezetek és a hatóságok közötti interakciót.

A döntéshozatali folyamat minden egyes fázisában (balról jobbra) a civil szervezetek részvételének különböző szintjeit jelöltük meg (alulról fölfelé). Az alapfeltevések az, hogy a politikai döntéshozatali folyamat lépései bármely európai kontextusban alkalmazhatóak – a helyi szinttől a nemzetköziig. Ahogy arra már rámutattunk, a részvétel szintje a döntéshozatali folyamat minden egyes pontján változhat (az alacsony szintű részvételtől a magas szintű részvételig). Szándékunk az, hogy a javasolt eszközöket széles körben alkalmazzák a részvétel egyes típusainak megvalósítása során.

A mátrixot sokféleképpen felhasználhatjuk: pl. a civil társadalom valamely döntéshozatali folyamatban való részvételének szintenkénti feltérképezésére; a civil társadalom részvételének felmérésére egy folyamat bármely pontján; vagy a szakpolitikai tevékenységeket megelőző civil tervezés folyamatában. A lista minden bizonnyal nem teljes, ugyanakkor sokféle használatra alkalmassá tehető.

A mátrix a részvétel egymáshoz kapcsolódó, egymással összefüggő elemeit illusztrálja a döntéshozatali folyamat viszonylatában, bemutatva, hogy a fent említett hasznos eszközök miként járulhatnak hozzá a részvétel kívánt szintjének eléréséhez a döntéshozatali folyamat egyes fázisaiban.

Partnerség	Munkacsoport vagy bizottság	A szakpolitikák közös megfogalmazása	Közös döntéshozatal Bevonás a döntéshozatalba	Stratégiai partnerségek	Munkacsoport vagy bizottság	Munkacsoport vagy bizottság
Párbeszéd	Meghallgatások, társadalmi fórumok Közösségi, civil fórumok, „jövőtanácsok” Kormányzati kapcsolattartó	Meghallgatások, kérdések/válaszok Szakértői szemináriumok Az érintettek csoportjaiból álló bizottságok, tanácsadó testületek	Nyílt plenáris vagy bizottsági ülések	Kapacitásépítő szemináriumok Képzések	Munkacsoport vagy bizottság	Szemináriumok, tanácskozások, fórumok
Konzultáció	Petíciók Online konzultációk ill. egyéb technikák	Meghallgatások, kérdések/válaszok Szakértői szemináriumok Az érintettek csoportjaiból álló bizottságok, tanácsadó testületek	Nyílt plenáris vagy bizottsági ülések	Rendezvények, konferenciák, fórumok, szemináriumok	Visszajelzési mechanizmusok	Konferenciák, gyűlések, találkozók Online konzultáció
Információ	Egyszerű és nyílt hozzáférés az információkhoz Kutatás Kampányolás, lobbitevékenység Weboldal a fontos dokumentumoknak	A szakpolitikai dokumentumokhoz való Nyílt és ingyenes hozzáférés Weboldal a fontos dokumentumoknak Kampányolás, lobbitevékenység Webes tudósítások Kutatás	Kampányolás, lobbitevékenység	Az információkhoz való szabad hozzáférés Az információkhoz való hozzáférést biztosító weboldal E-mail értesítők GYÍK Közbeszerzési eljárások	Az információkhoz való szabad hozzáférés Bizonyítékok gyűjtése Értékelés Kutatási eredmények	Az információkhoz való szabad hozzáférés
A részvétel szintjei	A programok kialakítása	Megszövegezés	Döntés	Megvalósítás	Követés	Újrafogalmazás
A döntéshozatali folyamat fázisai						